

2020

Ortodoksisen uskonnonopetuksen koulutus ja opetus Joensuussa

Aikonen, Risto

Suomen kristillinen opettajaliitto

article

info:eu-repo/semantics/acceptedVersion

© Suomen kristillinen opettajaliitto

All rights reserved

<https://www.skol.fi/>

<https://erepo.uef.fi/handle/123456789/8259>

Downloaded from University of Eastern Finland's eRepository

Ortodoksisen uskonnonopetuksen koulutus ja tutkimus Joensuussa

Risto Aikonen & Pekka Metso

Ortodoksista uskontoa opettavien opettajien koulutus alkoi Joensuussa vuonna 1969 perustetun korkeakoulun myötä. Aluksi ortodoksisen pappisseminaarin käyneille pedagogisina kesäkursseina, mutta myöhemmin osana luokanopettajakoulutusta. Se jatkoi sitä perinnettä, jota oli ortodoksisten kansakoulun opettajien osalta toteutettu osana opettajatutkintoa Hämeenlinnan, Savonlinnan, Raahen, Kajaanin ja Joensuun opettajaseminaareissa.

Nykyisessä Itä-Suomen yliopistossa (ent. Joensuun yliopisto) ortodoksisen uskonnon aineenopettajia on vuodesta 1988 koulutettu osana teologikoulutusta. Teologisten substanssiaineitten opiskelu tapahtuu teologian yksikössä, jossa koulutetaan myös luterilaisen uskonnon opettajia. Osa ortodoksisen uskonnon aineenopettajakoulutuksesta toteutuu Soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osastossa. Sen järjestämään koulutukseen sisältyvät uskonnonopettajien tutkintoon kuuluvat 60 opintopisteen opettajan pedagogiset opinnot. Pedagogisten ja didaktisten opintojen lisäksi opinnoista noin kolmannes käsittää ohjattua harjoittelua. Luokanopettajakoulutuksen tutkintoon sisältyy osana monialaisten opintojen kokonaisuutta ortodoksisen uskonnon didaktiikan opintojakso.

Uskonnonopetus ja uskontokasvatus tutkimuskohteina

Perustutkintokoulutuksen tavoin myös tutkimus jakaantuu Itä-Suomen yliopistossa teologian ja kasvatustieteen yksiköihin.

Osana teologian maisterin tutkintoa valtaosa opettajalinjalla opiskelevista tekee pro gradu – tutkielmansa käytännölliseen teologiaan. Ortodoksisen teologian koulutusohjelmassa oppiaine sisältää uskonnonpedagogiikan, joka läntisen teologian koulutusohjelmassa muodostaa itsenäisen oppiaineen.

Opinnäytteissä on keskitytty opetussuunnitelmien sisältöjen ja erilaisien opetusmenetelmien analyysiin. Myös oppilaiden ja opettajien kokemuksia ja käsityksiä uskonnonopetuksesta on tutkittu jo kolmella vuosikymmenellä. Huomiota on kiinnitetty maahanmuuttajataustaisten oppilaiden uskonnonopetukselle tuomiin haasteisiin. Lisäksi tutkielmissa on kartoitettu ortodoksisen varhaiskasvatuksen aluetta, muun muassa vanhempien käsityksiä ja lasten kokemuksia varhaiskasvatuksen uskontokasvatuksellisesta ulottuvuudesta.

Ylemmän korkeakoulututkimuksen puitteissa tehtävän perustutkimuksen lisäksi sekä teologian osastolla että kasvatustieteen osastolla tehdään pitkäjänteisesti eri tavoin uskonnonopetukseen liittyvää tutkimusta. Ortodoksisen teologian piirissä harjoitettu tutkimus keskittyi teologikoulutuksen alkuvaiheessa kirkollisen uskontokasvatuksen ja pastoraalisen teologian alueille ja niiden keskinäisiin yhteyksiin. Käytännöllisen teologian professorina vuoteen 1999 toiminut Heikki Makkonen toimi tutkimuksellisenä tienraivaajana. Hänen pääteoksensa *Uskonmukainen elämä* (1995) käsitteli kirkollisen uskontokasvatuksen perusteita ja toteutusta Suomen ortodoksisessa kirkossa.

Uskonnonopetuksen nykytutkimus

Teologian yksikössä viime vuosina tehty tutkimus on kohdentunut kotien uskontokasvatukseen. Pekka Metso on julkaissut tutkimuksia sekä vanhempien kokemuksista ortodoksisen perinteen

välittämisestä lapsille että niin kutsuttujen ekumeenisten perheitten vaikutuksesta uskontokasvatukseen. Paraikaa käynnissä on tutkimus ortodoksisen perinteen huomioimisesta varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksessa. Keskeisenä näkökulmana uusimmissa tutkimuksissa on vähemmistöasetelman vaikutus uskonto- ja varhaiskasvatukseen.

Kodin ja koulun merkitystä uskontokasvatuksessa on tutkittu myös kasvatustieteessä. Vuodesta 1985 alkaen lukuisissa ortodoksisten opiskelijoiden luokanopettajakoulutuksen kasvatustieteen pro gradu tutkielmissa on tutkittu opetuksen pedagogiikkaa, oppimateriaaleja, opetussuunnitelmia sekä oppilaiden käsityksiä ja kokemuksia uskonnonopetusta.

Risto Aikosen 1980-luvulta alkaen tekemät tutkimukset ortodoksisten nuorten käsityksistä osoittivat, että he kokivat uskonnonopettajan merkittävimmäksi uskonnolliseksi kasvattajaksi. Hän on tutkinut myös teknologian ja Internet-sovellusten käyttöä ortodoksisessa ja luterilaisessa uskonnonopetuksessa. Alakoulun opetuksessa niiden käytön pääpaino on opetuksen havainnollistaminen, kun taas yläkoulussa niillä pyritään oppilaskeskeiseen uuden tiedon tuottamiseen.

Aikosen tuorein selvitys tarkastelee sitä, miten ortodoksisten oppilaiden huoltajat ja opettajat suhtautuvat meneillään olevaan keskusteluun uskonnonopetuksen malleista sekä heidän kokemuksiinsa uskonnonopetuksen toteutuksesta. Ortodoksioppilaiden huoltajat ja ortodoksisen uskonnon opettajat kannattavat nykyistä mallia oman uskonnon opettamisesta peruskoulussa. Pienen enemmistön mielestä elämäntutkimustietoa ei tulisi mahdollistaa valinnaiseksi vaihtoehdoksi oman uskonnon opetukseen osallistuville peruskoulussa. Lukion osalta asiassa oltiin jo suopeimpia.

Opetuksen kehittäminen: verkkomateriaaleja ja oppikirjoja

Suomessa ortodoksisen uskonnon opetuksen kehittäminen on samalla toiminut aikansa edelläkävijänä teknologian ja Internetin käyttöönotossa osana uskonnonopetuksen pedagogista kehittämistä. Tätä verkkopohjaista pedagogiikkaa alettiin kehittää 1990-luvun lopussa Joensuun yliopiston opettajankoulutuksen yhteydessä projektimuotoisina hankkeina. Sitä ennen uskonnonopetuksessa ei ollut sovellettu millään tavalla uutta teknologiaa tai verkkopohjaista opetusta. Oppiaineen kehittämiseen liittyneiden projektien myötä muodostettu OrtoWeb-portaali oli toiminnassa vuodesta 1997 aina vuoteen 2017. Se tarjosi lähinnä kirkkovuoteen liittyvää havainnollistavaa ja elävöittävää (äänitteet ja videot) materiaalia ortodoksisen uskonnonopetuksen alakoulun oppisisältöihin. Tämä teki opetuksesta mielenkiintoisemman ja realistisemman hyödyntäen varsinkin ala-asteen oppilaiden tunnemaailmaa ja innostuneisuutta. Nyttemmin ortodoksisen uskonnon verkkopedagogista materiaalitukea tarjoaa ortodoksisten uskonnonopettajien itsensä kehittämä ja ylläpitämä oppimateriaaliympäristö Ortoboxi.

Uuden opetussuunnitelman (2014) tavoitteiden ja oppisisältöjen pohjalta on aloitettu perusasteen ortodoksisen uskonnon Aksios-nimisen oppikirjasarjan tuottaminen. Kirjan sisältöjen rakenne perustuu aikaisemmasta poikkeavaan pedagogiseen lähestymistapaan, sillä se huomio oppilaiden erilaiset valmiudet. Tämä periaate toteutuu erityisesti alkuopetuksen oppimateriaaleissa. Tekstikirjan tekstissä on kolme tasoa. Perusasiat muutaman lauseen tiivistelmänä, laajeneva osa sujuvammin lukeville ja täydentävä lisätietoa haluaville. Lisäksi keskeisiä ortodoksisen uskonnon sanoja ja käsitteitä on selitetty. Asioiden käytännönläheistä tarkastelua ja oppilaiden ajattelua mukailevaa keskustelua käyvät kirjassa kaksi ortodoksioppilasta – Onni ja Anni. Heidän keskustelunsa ovat myös äänitteinä.

Tällä tavoin tuetaan maahanmuuttajataustaisten ortodoksisessa opetuksessa mukana olevien oppilaiden opiskelua sekä helpottamaan oppimisvaikeuksisten oppimista.

Jo ennen uutta oppikirjasarjaa tuotettiin Pyhät Perinteet – niminen oppikirja. Kirja on ensimmäinen ortodoksisen uskonnon selkokielineen oppikirja. Se on tarkoitettu maahanmuuttajataustaisille oppilaille, erityisesti jos he aloittavat uskonnon opiskelun vasta yläkoulussa. Kirja käsittää lähes kokonaan peruskoulun oppimäärän ja siihen sisältyy myös runsaasti äänitteitä ja verkkomateriaalia.